

Sídlištní, pohřební a výrobní areály v Holubicích, okr. Praha-západ

Od pohřebiště badenské kultury k výrobnímu areálu doby římské

Příspěvek je zaměřen na otázky využití sídelního prostoru v pravěku v místě záchranného archeologického výzkumu na katastru obce Holubice, okr. Praha-západ. Sledovány jsou jednotlivé komponenty na odkryté ploše a diskutován jejich význam. Od průběhu eneolitu je možné sledovat využití prostoru pro pohřební aktivity, které pokračují až do mladší doby bronzové. V době římské však nastává výrazný zlom využití této části kulturní krajiny. Dlouhodobě využívaný pohřební areál je opuštěn a následně částečně převrstven sídlištními a výrobními aktivitami spojenými s železářskou výrobou.

■ Josef HLOŽEK

Petr MENŠÍK

Katedra archeologie, ZČU Plzeň

Záchranné archeologické výzkumy umožňují odhalit, díky své intenzitě a rozsahu, neobyčejně velké množství památek dochovaných v rámci současné kulturní krajiny. Odkryvy spojené se stavebními a jinými aktivitami pak umožňují nejen dokumentaci dílčích archeologických komponent, ale také hodnocení jejich vzájemného vztahu, kontinuity a v neposlední řadě také, zvláště v intenzivně zkoumaných oblastech, rámcovou rekonstrukci sídelních struktur různého stáří. Jeden z takovýchto případů představuje také prezentovaná lokalita.

V průběhu listopadu–prosince roku 2008 byl proveden záchranný archeologický výzkum společností Archeocentrum – Institut pro archeologii a památkovou péči středních Čech, o. p. s., vyvolaný výstavbou komunikací a inženýrských sítí obytné zóny na katastru obce Holubice v Čechách (k této lokalitě např. Sakař 1998;

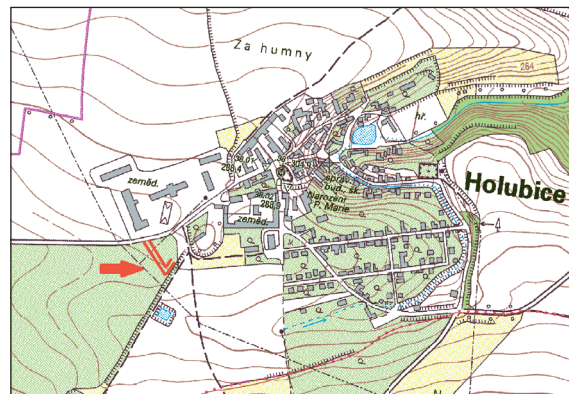
Daněček 2006; Daněček 2007). Zájmová plocha o rozloze cca 600 m² se nacházela na západním okraji obce, na místě jabloňového sadu ve vzdálenosti cca 400 m od tzv. Kozákovy zahrady (obr. 1). Při archeologickém výzkumu rozděleném do dvou plošně rozsáhlých sond se podařilo zachytit a dokumentovat dvacet archeologických objektů.

Pohřební areál badenské kultury

Přestože z několika míst v okolí Holubic pocházejí pozůstatky sídlišť kultur s lineární a vypíchanou keramikou, byly na zkoumané ploše nejstarší odkryté archeologické situace datovatelné až do období eneolitu. Do tohoto období je možné zařadit celkem čtyři archeologické objekty: tři hroby a jeden sídlištní objekt. Všechny dokumentované pohřby z období eneolitu byly uloženy velmi mělko pod úrovní terénu. K jejich dochování zásadním způsobem přispěl dosavadní způsob využití místa odkryvu jako ovocného sadu. Zejména díky absenci hluboké orby v této části lokality zůstaly některé z objektů dochovány pouze v minimálně narušeném stavu. V důsledku těchto okolností i s ohledem na velmi šetrný průběh skrývkových prací bylo možné na základě dochovaných situací sledovat řadu jevů zejména z oblasti variability pohřebního ritu, spadajících do sféry jinak těžko uchopitelných sociokulturních nadstavěb, i dalších aspektů reality soudobých komunit. Význam informací získaných při realizaci plošně nevelkého předstihového archeologického výzkumu učinil z výstavbou dotčené lokality místo přesahující svým významem hranice Čech. Stačilo by však poměrně málo a z dnes již evropsky významné lokality by mnoho nezbylo. V případě odlišného zemědělského využití sledované plochy či v případě rasantní skrývky na podloží by bylo více než 80 % výpovědního potenciálu

dochovaných archeologických památek nenávratně ztraceno.

Nejstarší osídlení lokality je doloženo jedním objektem sídlištního charakteru, prostou jámou kruhového půdorysu, kterou bylo možné na základě keramického materiálu datovat obecně do kultury nálevkovitých pohárů (Hložek 2009, 6). Na tyto nepříliš výrazné aktivity nejasného charakteru navázal menší pohřební areál badenské kultury. Po skrývce ornice byl na rozhraní podorničí a geologického podloží zachycen pohřeb č. 1 (obr. 2, vlevo), datovatelný na základě keramického materiálu do stupně Lysolaje badenské kultury. Dochovaná

■ Obr. 1 Celková situace lokality na ZM 1 : 10 000. Šipkou označena plocha výzkumu.

■ Obr. 2 Badenské ženské kostrové hroby, stupeň Lysolaje.

pohřební výbava byla tvořena jednou keramickou nádobou uloženou cca 17 cm západně od silně skrčených dolních končetin. Hrobovou jámu se nepodařilo zachytit. Vzhledem k poloze keramické nádoby a rozměrům skrčeného skeletu však můžeme předpokládat, že byla relativně prostorná. Jedinec byl uložen na pravém boku s orientací severozápad–jihovýchod. Pravá horní končetina byla natažená podél těla, zatímco levá horní končetina byla ohnutá v loketním kloubu, pažní kost ležela diagonálně přes hrudník a kostra ruky byla vysunuta mimo tělo v úrovni pod pravým ramenem (Hložek 2009, 7). Dolní končetiny byly extrémně skrčené. S největší pravděpodobností se jednalo o ženu ve věku dožití mezi 30 a 40 lety (Průchová 2009, 5–6).

■ Obr. 4 Milodar badenského dvojhrobu – kamenná sekera.

Ve vzdálenosti 56–80 cm jihozápadně od výše zmíněného hrobu byly odkryty ostatky dalšího jedince, uložené nejspíše do velmi mělké hrobové jámy zapuštěné pouze do podorničí (obr. 2, vpravo). Obrýs hrobové jámy byl zachycen pouze rámcově, neboť výplň byla tvořena slabě zahliněnou spraší. Jedinec byl uložen v atypické poloze na břiše a jeho tělo bylo zatíženo velkými kameny. Skelet byl orientovaný ve směru severozápad–jihovýchod. Na svou poslední cestu byl jedinec vybaven jednou keramickou nádobou uloženou na pokrčenou pravou horní končetinu do prostoru mezi kost pažní a kost loketní a vřetení. Na základě keramického materiálu je možné pohřeb datovat do období badenské kultury (Hložek 2009, 8–9). Věk dožití byl odhadnut na základě osifikace kostí přibližně na 18 let. Pohlaví bylo odhadnuto podle znaků na pánevních kostech jako pravděpodobně ženské (Průchová 2009, 7–8).

Třetí hrobovou situaci z období eneolitu představovala oválná hrobová

■ Obr. 3 Badenský ženský kostrový dvojhrob.

jáma, ve které byly odkryty dva lidské skelety orientované ve směru východ–západ (obr. 3). Pohřeb byl vybaven třemi keramickými nádobami, kamennou sekerou (obr. 4) a kopáčem vyrobeným ze shozeného jeleního parohu (obr. 5). Na základě keramického materiálu je možné pohřeb datovat do stupně Lysolaje badenské kultury (Hložek 2009, 7–8). Parohový kopáč byl zbaven povrchových nerovností a vyhlazen. V příčném směru je na straně blíže růžici vysoustružen otvor oválného tvaru (pro nasazení na topůrko), na opačném konci je paroh široce odseknutý/odlomený, takže zde vzniká pracovní břit, který je v důsledku následné úpravy i používání ohlazen. První jedinec byl uložen na levém boku. Levá horní končetina byla natažená podél těla, zatímco pravá byla ohnutá v loketním kloubu a kosti předloktí ležely diagonálně přes hrudník tak, že kostra ruky ležela na levém ramenním kloubu. Dolní končetiny byly skrčené (v kyčelních kloubech svíraly tupý úhel, zatímco v kolenních byl úhel sevřený ostrý). Věk dožití byl na základě obrusu zubů odhadnut na 40–50 let, přičemž pohlaví bylo na základě znaků na pánevních kostech odhadnuto jako ženské. Z těla druhého jedince zbylo pouze torzo horní poloviny těla, které leželo na levém boku s pravou horní končetinou, respektive pouze dochovaným humerem, téměř kolmou na osu těla, takže směřovala před tělo. Věk dožití se na základě obrusu zubů pohyboval

v rozmezí 30–55 let. Pohlaví bylo odhadnuto podle znaků na lebce jako ženské. Obě ženy byly poměrně gracilní. Výšku postavy jedince uloženého vpravo bylo možné dle dostupného antropologického materiálu odhadnout na 159,6–170,8 cm. Výška postavy jedince uloženého vlevo pak byla odhadnuta s rezervou danou absencí kompletních dlouhých kostí, na základě velikosti distálního konce pažní kosti na 137,0–146,8 cm (Průchová 2009, 6–7).¹

Tři odkryté hroby patří mezi výjimečné archeologické nálezy, které přispívají k poznání možné variability doposud relativně méně známého pohřebního ritu badenské kultury v Čechách. Z prostorových vztahů odkrytých hrobů je pak zřejmé, že byly v době svého vzniku na povrchu terénu označeny. Mohlo se jednat např. o nevelký rov, mohylku i o zcela regulérní mohylový násep. S ohledem na rozmístění dalších mladších pohřebních komponent na lokalitě je pak možné předpokládat, že toto označení mohlo být patrné ještě v mladší době bronzové.

Nálezy pohřebních komponent badenské kultury patří v Čechách k výjimečným nálezům. Z bolerázské fáze badenské kultury v Čechách jsou doloženy tři kostrové hroby na místě pohřebiště kultury nálevkovitých pohárů v Praze-Bubenči. Ze starší lysolajské fáze byl doposud znám pravděpodobně pouze hrob starší

1 Detailnější zhodnocení pohřební komponenty badenské kultury je v přípravě.

■ Obr. 6 Nedatované příkopové ohrazení s kamenným závalem.

ženy z Vepřku, který představoval pohřeb v silně skrčené poloze na pravém boku, orientovaný ve směru jihozápad–severovýchod. Jako milodar obsahoval válcovitou nádobku/misku s dvojicí svislých tunelových uch (Sklenář 1971). Kamýcká fáze je poté reprezentována zejména výjimečným hrobem z Velvar, kdy byla v hrobové jámě vyložena dvě nespálená těla a žárový pohřeb minimálně jednoho dalšího jedince uložený v amfoře (k této problematice Moucha 1960). Hroby byly doprovázeny bohatou výbavou keramických i kovových milodaráů české i zahraniční provenience. Přestože se na první pohled zdá, že je badenská kultura v Čechách zastoupena v menší míře, zejména s ohledem na dosavadní zjištěnou četnost památek ostatních

eneolitických kultur, či jsou projevy její hmotné kultury považovány ve světle archeologických pramenů za méně bohaté, umožňuje hrob z Velvar i poněkud jiný náhled na tuto kulturu.

Příkopové ohrazení – nadkomunitní areál eneolitu nebo doby bronzové?

Mezi nejzajímavější archeologické objekty odkryté na lokalitě bezesporu patří příkopové ohrazení, jehož průběh byl zachycen v jižní části odkryté plochy (obr. 6). Příkop byl orientován s mírnou odchylkou ve směru sever–jih, šířka příkopu činila v rámci odkryté části 350–400 cm, maximální hloubka dosahovala 60 cm. Ve výplni objektu

byl dokumentován kamenný zával táhnoucí se středem příkopu (Hložek 2009, 12). Kamenný zával příkopu obsahoval 5 druhů různorodých hornin. Mezi nimi výrazně převažovaly proterozoické silicity (bulizníky) nad křídovými vápenci, proterozoickými břidlicemi a dalšími materiály. Všechny horniny ze závalu měly částečně zaoblené hrany a nesly stopy povrchové koroze či navětrání (Zavřel 2009, 2–3). Bez výjimky se tedy jednalo o horniny neopracované – sbírané z rozvolněných povrchových výchozů nebo z pleistocenních kamenných sutí v okolí skalních suků. Kamenný materiál využitý při konstrukci pravěké fortifikace má různorodý původ. Nejblíže se nacházejí potenciální zdroje bulizníků a břidlic nalézajících se ve vzdálenosti cca 500 m východně od lokality, avšak písčité vápence a vápnité slepence křídového stáří musely být již transportovány ze vzdálenosti nejméně 1 km. Také nejblíže výchozy opuky leží více než 1 km západním směrem. Kameny tedy nebyly získávány z jednoho místa, ale naopak sbírány na větším množství dostupných výchozů v poměrně širokém okolí. Vzhledem k tomu, že objekt neobsahoval žádné archeologické nálezy, není jednoduchá ani jeho datace. Fortifikace s největší pravděpodobností souvisí s využitím lokality v období eneolitu nebo v době bronzové.

Ojedinělý pohřeb únětické kultury jako možný důkaz kontinuity eneolitického pohřebiště

Do období únětické kultury starší doby bronzové můžeme datovat pohřeb zachycený v severovýchodní části odkryté plochy, ve vzdálenosti cca 15 m od skupiny eneolitických hrobů. Svrchní partie hrobu byly narušeny výkopem pro uložení elektrického vedení pro pouliční osvětlení. Na dně hrobové jámy byly odkryty pozůstatky dospělého jedince zaklesnuté mezi 6 kamenů uspořádaných po třech do dvou rovnoběžných řad. Mezi kameny byly rozloženy také fragmenty rozlomené zrnětky (Hložek 2009, 9–10). Toto rozložení kamenů na dně hrobové jámy svědčí s největší pravděpodobností o uložení pohřbu do dřevěné, patrně dlabané rakve (obr. 7). Dochovaná pohřební výbava byla

■ Obr. 5 Milodar badenského dvojhrobu – parohový kopáček.

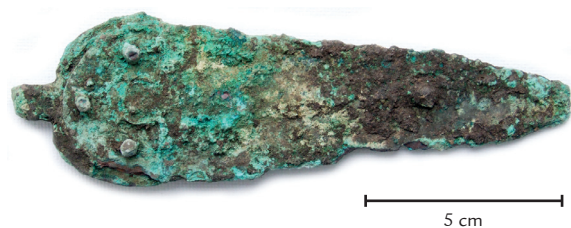
■ Obr. 7 Únětický hrob narušený výkopem pro uložení inženýrských sítí.

tvořena sekerou s lištami a schůdkem (**obr. 8**) a dýkou přichycenou dvěma nýty k rukojeti s trnovitým řapem (**obr. 9**). Oba artefakty jsou vyrobeny ze slitiny mědi. K dalším nálezům patřil kamenný brousek (**obr. 10**). Podle rozložení velmi špatně dochovaných částí skeletu ležel jedinec původně pravděpodobně na pravém boku se silně skrčenými dolními končetinami. S ohledem na míru zachovalosti nebylo možné provést standardní antropologické zhodnocení, přesto lze říci, že se jednalo o dospělého jedince spíše mužského pohlaví. Zajímavostí je dobře patrná, částečně zhojená sečná rána na levé straně lebky (Průchová 2009, 5), které bude věnována samostatná pozornost na jiném místě. Rituální praktiky společnosti v období únětické kultury se kromě dalších jevů dokumentovatelných prostřednictvím sídlištních situací i hmotné kultury velmi dobře odrážejí v pohřebním ritu. Na základě nálezových okolností z Holubic je možné

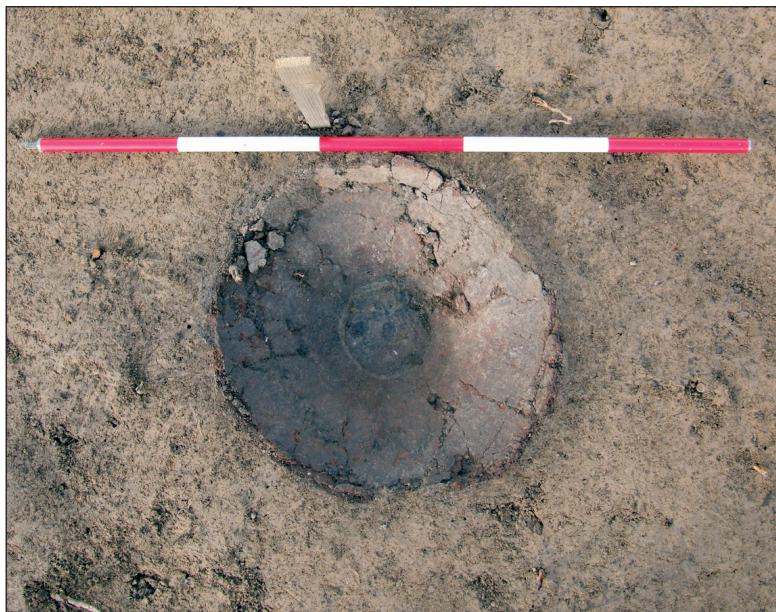
■ **Obr. 8** Milodar z hrobu únětické kultury – bronzová sekera s lištami a schůdkem.

■ **Obr. 9** Milodar z hrobu únětické kultury – dýka přichycená dvěma nýty s rukojetí s trnovitým řapem.

■ **Obr. 10** Milodar z hrobu únětické kultury – kamenný brousek.

■ **Obr. 11** Žárový hrob knovízské kultury po preparaci.

uvažovat o pohřbu jednoho jedince do poměrně prostorné hrobové jámy v dřevěné rakvi. Nelze pak vyloučit, že svrchní patrie hrobové jámy byly upraveny kamenným obložením či závalem. Artefakty, jimiž byl uložený jedinec vybaven na svou poslední cestu, pak obecně patří mezi typické předměty vyskytující se v hrobech tohoto období. Pouze kamenný brousek patří k méně častým milodarům. Na základě výsledků dalších odkryvů spojených s výstavbou rodinných domků v rámci obytné zóny je dnes možné konstatovat, že hrob patří k rozsáhlejšímu pohřebišti únětické kultury, které vzniklo jižně a jihozápadně od skupiny dokumentovaných eneolitických hrobů.

Žárové pohřebiště knovízské kultury. Nejmladší využití holubické nekropole.

Do knovízské kultury mladší doby bronzové byla datována skupina osmi žárových hrobů nepravidelně rozmístěných v rámci odkryté plochy (Hložek 2009, 10–11). Velmi různorodá dochovaná výbava jednotlivých hrobů hovoří ve prospěch výraznější sociální diferenciace v rámci komunity využívající tuto nekropoli. Kromě jediné výjimky se všechny hroby projeví po skrývce ornice v podobě značně narušených spodních partií keramických nádob vyplněných popelovitou hlinou se zlomky přepálených

lidských kostí (**obr. 11**). S výjimkou hrobu č. 3 byly spálené lidské ostatky uloženy do jediné keramické nádoby. V případě dvou hrobových situací byly zachyceny neúplné jehlice ze slitiny mědi – štíhlá jehlice s hlavicí tvořenou třemi vývalky a masivnější jehlice s větvenovitě profilovanou částí těla a dvojkónickou, větvenovitě profilovanou hlavicí. V jednom případě byl v narušené nádobě zachycen jednoduchý kroužek z drátu vyrobeného ze slitiny mědi. V jednom hrobě byla odkryta výbava v podobě nášivky s jedním očkem a fragmentu nýťovaného tenkého pásku taktéž ze slitiny mědi. Ve třech žárových hrobech nebyla dokumentována žádná dochovaná výbava.

Hrob č. 3. byl v rámci zkoumané plochy dochován téměř v úplnosti díky tomu, že byl vzhledem ke své poloze v profilu skryvky pouze minimálně narušen. Spálené lidské ostatky byly uloženy minimálně do tří keramických nádob, přičemž dvě menší nádoby byly vloženy do nádoby větší. Nejmenší z obou nádob zůstala dochována v celistvém stavu. Ve výplni všech nádob bylo nalezeno relativně velké množství přepálených lidských kostí pocházejících převážně z lebky včetně zlomků přepálených zubů, dochovalo se však také několik málo fragmentů kostí z trupu i končetin. Spálené lidské ostatky tedy byly na místě kremace vybírány velmi pečlivě. Pohřební

výbava, nalezená ve výplni dvou větších nádob, byla tvořena zcela unikátní kolekcí 9 skleněných korálků vyrobených z modré skelné hmoty, 13 plechovými nášivkami s očkem ze slitiny mědi, plným litým kroužkem a dvěma zlomky nezdobeného těla jehlice (obr. 12). Jedinečný soubor skleněných korálků je nejen dokladem úrovně hmotné kultury komunity, jež využívala zkoumané pohřebiště, ale nalezené korálky jsou také významným dokladem dálkových kontaktů. Dle analýzy chemického složení skelné hmoty je možné označit jako místo jejich výroby oblast italské Fratessiny (k této problematice naposledy Venclová et al. 2011). Tyto artefakty, s ohledem na svůj charakter a slabé stopy přepálení, patrně tvořily součást oděvu zemřelého či jeho osobní výbavy.

Při plavení výplně keramických nádob s přepálenými lidskými ostatky byly rovněž zachyceny přepálené i nepřepálené fragmenty schránek velevruba. S ohledem na fragmentárnost dochování schránek není druhové určení zcela přesné. Nicméně je možné uvažovat o možnosti, že se jedná o velevruba nadmutého (*Unio tumidus*), velevruba tupého (*Unio crassus*), případně o velevruba malířského (*Unio pictorum*).²

Je tedy zřejmé, že kremací, na rozdíl od tělesných ostatků, neprošla většina nalezené hrobové výbavy. Významnější stopy přepálení vykazují pouze dva ze tří zachycených fragmentů schránek sladkovodních škeblí. V případě artefaktů ze slitiny mědi nelze zcela vyloučit, že byly po jistou dobu vystaveny vyšším teplotám, ta však nedosahovala hodnot vedoucích k jejich patrnějším poškozením. Rozhodně tak nebyly vystaveny přímému žáru pohřební hranice. Stopy žáru pak nevykazují ani nalezené skleněné korálky.

Odkrytá část pohřebiště knovízské kultury, volně navazující na starší pohřební areál z období eneolitu a starší doby bronzové, patří k veskrze typickým menším pohřebním areálům knovízské kultury. Artefakty a ekofakty nalezené společně se spálenými lidskými ostatky však činí tuto lokalitu výjimečnou nejen

z hlediska studia možné variability pohřebního ritu mladší doby bronzové a soudobé hmotné kultury, ale také z hlediska dokumentace dálkových kontaktů v tomto období.

Výrobní areál doby římské

Ve stupni A doby římské dochází ke zcela odlišnému využití tohoto prostoru. Plošně již poměrně rozsáhlé a dlouhodobě využívané pohřebiště bylo částečně překryto sídlištním a výrobním areálem zaměřeným na výrobu a zpracování železa. Mezi archeologickými situacemi datovatelnými do tohoto období byly dokumentovány relativně běžné zahloubené sídlištní objekty i zásobní jámy. V jedné ze dvou odkrytých zásobních jam se silně prohloubenými stěnami bylo zachyceno větší množství silně přepálené mazanice s otisky dřevěných konstrukcí. Výrobní aktivity na lokalitě jsou doloženy zejména odkryvem dvou torz pecí, která byla tvořena kruhovými plotnami strusky o průměru 60 a 65 cm. Tyto struskové krusty nasadaly již přímo na slabě propálené podloží. Tělesa obou pecí nebyla dochována. S určitou mírou opatrnosti by bylo možné interpretovat dochovanou situaci jako silně narušené pozůstatky železářských pecí se zahloubenou nístějí. Nahodilý výskyt strusky byl zaznamenán také ve výplni dalších objektů z tohoto období. Existenci dalších pyrotechnologických zařízení na lokalitě pak nelze vyloučit (Hložek 2009, 11). Železářské pece jsou často součástí sídlišť, rovněž hutnická struska tvoří běžnou součást nálezů z prostoru sídlišť. K výrobě železa byly ve starší době římské používány pece se zahloubenou nístějí, které se vyskytují převážně ve skupinách v zahloubených objektech. Vzácněji se však budovaly také samostatně (k této problematice např. Salač 1999).

Novověké využití zkoumaného prostoru

V severovýchodní části lokality byla odkryta část průběhu středověké-novověké úvozové cesty, kopírující současnou silnici Holubice – Trněný újezd. Šířka úvozu dosahovala v jeho svrchních partiích 650 cm, maximální hloubka dosahovala

170 cm. Na dně úvozu byly odkryty vyjeté koleje od vozů s rozchodem 100 cm. Ve spodních partiích výplně úvozu bylo zachyceno větší množství železných pobíjecích hřebů a zlomků železných kování (Hložek 2009, 12).

Diskuze a zhodnocení

Nejstarší horizont využití lokality spadá do období středního eneolitu, kdy na lokalitě vzniká pohřební areál badenské kultury. V rámci skrývkových prací byly narušeny celkem tři hroby. Ve dvou případech byl do hrobu uložen jeden jedinec. Na základě keramického materiálu je možné hrob zařadit do lysolajské fáze badenské kultury. V nedalekém sousedství se při jiných archeologických výzkumech podařilo objevit poměrně rozsáhlé sídlištní aktivity řivnáčské kultury, na referované ploše však sídlištní ani jiné aktivity náležející této kultuře zachyceny nebyly. V západní části lokality narušila skrývka pro komunikaci příkopové ohrazení. Ve výplni příkopu byl dokumentován mohutný kamenný zával táhnoucí se středem příkopu ve směru severovýchod-jihozápad. Toto ohrazení by mohlo s jistotou mírou opatrnosti souviset s využitím lokality v období eneolitu nebo v době bronzové. Bližší interpretace tohoto objektu

■ Obr. 12 Kovové milodary ze žárového hrobu knovízské kultury složené z 13 nášivek s jedním očkem, plným litým kroužkem a dvěma zlomky nezdobeného těla jehlice.

2 Za určení děkujeme Mgr. Zdeňce Šůvové.

však bude možná až po odkryvu jeho dalších částí či po provedení geofyzikálního měření, které by umožnilo zhodnocení rozsahu tohoto objektu. Starší doba bronzová je na lokalitě zastoupena jedním hrobem, který však dle výsledků dalších výzkumů přináleží k rozsáhlejší pohřební komponentě starší doby bronzové. Charakteristické uspořádání větších kamenů (zlomků zrnitěrek) svědčí o uložení lidských ostatků do dřevěné rakve. Dochovaná pohřební výbava byla tvořena sekerou a dýkou ze slitiny mědi a kamenným brouskem. V mladší době bronzové vznikl na lokalitě pohřební areál knovízské kultury. Celkem bylo zachyceno osm žárových hrobů obsahujících velmi rozdílnou výbavu, svědčící o výrazné sociální diferenciaci komunity, která pohřebiště využívala. Ve starší době římské vnikl částečně v místě staršího pohřebiště sídlištní a výrobní areál zaměřený na železářskou produkci. V rámci tohoto areálu byly dokumentovány, kromě relativně běžných zahloubených objektů, také pozůstatky dvou značně narušených železářských pecí. Objevené objekty z doby římské představují pravděpodobně pouze zlomek plochy rozsáhlého areálu, kde bylo již v minulosti odkryto větší množství sídlištních objektů a výrobních objektů v podobě železářských a vápenných pecí. V letech 1976–1989 odkryl V. Sakař (1998) sídliště spadající do starší doby římské v sousedství Kozákovy zahrady. Kromě nálezů z doby římské byly v místě odkryvu nalezeny také zlomky keramiky z mladší doby halštatské, raného a vrcholného středověku. Kromě výše zmíněných nálezů keramiky reprezentuje využití lokality ve středověku a novověku také okružící zaniklá úvozová cesta kopírující v místě odkryvu stávající silnice Holubice – Trněný Újezd.

Na základě nových informací, získaných záchranným výzkumem spojeným s výstavbou komunikační obytné zóny i jednotlivých rodinných domů, je možné sledování různých vlastností, podoby a širších prostorových souvislostí dochovaných archeologických komponent. Významnou roli při jejich vzniku hrála zcela jistě praktická hlediska, která vycházela z každodenních potřeb minulých komunit.

Jednalo se například o kvalitu zemědělské půdy, dostupnost vhodných surovin nebo blízkost vodního zdroje. Nikoliv nepodstatné však zůstávaly také dnešním populacím mnohdy velice vzdálené symbolické aspekty míst vybraných pro vznik sídelních, pohřebních či výrobních areálů. Řadu odrazů tohoto lidského chování je možné sledovat také v případě lokality Holubice. Její odkryv přispěl nejen k poznání způsobu využití sledované plochy minulými populacemi v jednotlivých obdobích, ale umožnil také sledování kontinuity pohřebních aktivit v tomto prostoru (k těmto otázkám např. Šmejda 2004) i náhlou změnu využití někdejší polykulturní nekropole a její proměnu v sídelní a výrobní areál starší doby římské. Kromě těchto významných změn po tisíciletí formované kulturní krajiny však učinila z holubického pohřebiště komunita využívající tento prostor v mladší době bronzové lokalitu, jejíž význam zdaleka přesahuje současné hranice Čech. Její příslušníci nám zanechali ve výbavě jednoho z hrobů neobyčejný doklad dálkových kontaktů nositelů knovízské kultury i hmotné kultury mladší doby bronzové.

Těmito poznatky však výpovědní hodnota tohoto, ani dalších archeologických výzkumů stavbami i jinou činností bezprostředně ohrožených lokalit, nekončí. Spektrum i množství nově získávaných poznatků o minulých populacích a způsobu využití naší společné kulturní krajiny v minulosti umožňuje rozvoj širšího teoretického bádání v oblasti archeologie a testování dosavadních teoretických modelů týkajících se jednotlivých oblastí lidského chování v pravěku a raném středověku. Tyto modely je možné aplikovat nejen při destruktivních i nedestruktivních výzkumech archeologických komponent z jednotlivých pravěkých období, ale také při jejich predikci v místech ohrožených dalšími aktivitami spojených s životem a rozvojem dnešní společnosti. Je-li pak tento potenciál zkoumaných lokalit v plné míře využit, mohou výzkumy ohrožených lokalit přispět nejen k poznání naší minulosti, ale mohou velmi významně přispět také k ochraně našeho bohatého a zcela jedinečného archeologického a kulturního dědictví.

Summary

The paper deals with questions of use of the residential area in Prehistory on the site of rescue archaeological research in the Holubice village cadaster (Prague-West district). Individual components on the excavated site are observed and their meaning is discussed. Non-specified residential activities of the Funnel Beaker Culture, smaller burial ground of the Baden Culture, solitary Únětice Culture grave and a smaller cremation burial ground from the Younger Bronze Age were documented during the archaeological research. It is possible to observe use of space for burial purposes which repeated for several continuous periods from the Eneolithic period. A remarkable change in use of the researched area occurred during the Roman Period. The burial ground lost its original ritual meaning and a settlement with an intensive production activity was founded.

Prameny a literatura

- Daněček D. 2006: Holubice ppč. 64/90, 91, 120. In: Středočeský vlastivědný sborník 24, 137.
 Daněček D. 2007: Holubice ppč. 64/87 a 64/120. In: Středočeský vlastivědný sborník 25, 102–103.
 Hložek, J. 2009: Holubice, k. ú. Holubice v Čechách, okr. Praha-západ. Výstavba komunikací a inženýrských sítí obytné zóny na lokalitě OMS 9. Nepublikovaná nálezozápráva uložená v archivu společnosti ARCHEOCENTRUM – Institut pro archeologii a památkovou péči středních Čech, o. p. s.
 Moucha, V. 1960: Příspěvek k datování velvarského hrobu, Archeologické rozhledy 12, 465–476.
 Průchová, E. 2009: Holubice 2008. Nepublikovaná antropologická zpráva uložená v archivu společnosti ARCHEOCENTRUM – Institut pro archeologii a památkovou péči středních Čech, o. p. s.
 Sakař, V. 1998: Holubice, okr. Praha-západ, Výzkumy v Čechách 1996–1997, 51.
 Salač, V. 1999: O železářství v době laténské a římské v Čechách. In: P. Čech (ed.), Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 1993–1997. Most, 105–121.
 Sklenář, K. 1971: Nález eneolitického kostrového hrobu ve Vepřku (okr. Mělník), Archeologické rozhledy 23, 201–202.
 Šmejda, L. 2004: Continuity of funerary areas. In: M. Gojda (ed.), Ancient landscape, settlement dynamics and non-destructive archaeology: Czech research project 1997–2002, Praha, 305–316.
 Venclová, N. – Hulínský, V. – Henderson, J. – Chenery, S. – Šulová, L. – Hložek, J. 2011: Late Bronze Age mixed-alkali glasses from Bohemia, Archeologické rozhledy 63, 559–585.
 Zavřel, J. 2009: Holubice (kraj Středočeský) – petrografický rozbor kamenů z vybraných archeologických objektů. Nepublikovaný petrografický rozbor uložený v archivu společnosti ARCHEOCENTRUM – Institut pro archeologii a památkovou péči středních Čech, o. p. s.

Vznik článku byl podpořen projektem OP VK Partnerství pro archeologii (CZ.1.07/2.4.00/17.0056), který je spolufinancován z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu České republiky.